

Slovenski List.

Neodvisno slovensko krščanskosocialno glasilo.

Štev. 30.

V Ljubljani, v soboto 26. julija 1902.

Letnik VII.

„Slovenski List“ izhaja v sobotah dopoldne. — Naročnina je za vse leto 8 K, za četrta leta 2 K. Vsaka številka stane 14 vin. — Dopisi pošiljajo se uredništvu „Slovenskega Lista“ — Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo; rokopisi se ne vračajo. — Naročnina, reklamacije in oznanila se pošiljajo upravništvu „Slov. Lista“. Uredništvo in upravništvo sta v Ljubljani Stari trg št. 19. Uradne ure od 9 do 12 ure dop. — Oznanila se računajo po navadni ceni.

Ljudstvu pravico! Ven s splošno volivno pravico!

Govor deželnega poslanca dr. Šusteršiča v deželnem zboru kranjskem. — Po stenografičnem zapisniku.

Katoliško-narodna stranka — zvesta svoji obljubi.

Visoka zbornica! Ko je bil l. 1901. zadnji deželni zbor razpuščen, odnosno ko je potekla doba zadnjega deželnega zbora in so bile razpisane nove volitve v deželni zbor, stopila je tudi katoliško-narodna stranka zopet pred volivce in se vnovič potožila za zaupanje naroda.

V svojem volivnem oklicu se je jasno pokazala kot to, kar je, kot ljudska stranka, kot stranka, katera hoče v prvo vrsto stavljeni in vsikdar odločno in brezobzirno zastopati in braniti pravice ljudstva. V svojem volivnem oklicu je katoliško-narodna stranka obljubila narodu, da bo zastavila vse svoje sile in porabila vsa zakonita sredstva v ta namen, da izvojuje ljudstvu splošno in enako volivno pravico in sicer tudi za deželni zbor. Naloga katoliško-narodne kot prave ljudske stranke je, da to, kar je v volivni borbi obljubila, tudi do pičice izpolni. V tem se pač razlikuje katoliško-narodna stranka od marsikaterih druge stranke. (Poslanec Hribar: „Od katere?“) Tisto drugo stranko gospod župan Hribar sam najbolje pozna, saj se zmirom notri prekla, (veselost na levi) kar pa konečno ne spada sem. Torej gospoda moja, katol.-narodna stranka, spolnujoč svojo dano obljubo, stopi vsled tega takoj pred deželni zbor z nujnim predlogom, da se izpremenita deželni red in deželni volivni red na temelju splošne in enake volivne pravice. To je prvi korak, katerega v tem oziru stori katoliško-narodna stranka v parlamentarnih zastopih, in gotovo je, da bodo temu koraku sledili še nadaljni koraki v parlamentih in izvan parlamentov. Katoliško-narodna stranka ne bo mirovala toliko časa, da se ljudstvu dá sveta pravica, katero ima do splošne in enake volivne pravice. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi in na galeriji.) To je samo začetek, samo uvod, prvi korak, ali jaz bom tekom svojega govora (Poslanec Hribar: „Nujnost utemeljeval!“ Smeh v središču.) gospode od nasprotnih stranke jako uljudno in odločno pozval, da naj glasujejo za naš predlog in da naj nikari ne gledajo na svoje zarjavele privilegije, ki ne spadajo v to stoletje, ampak da naj gledajo na ljudstvo, na večne pravice ljudstva, in da naj storijo čin resničnega napredka, katerega imajo sicer vedno na jeziku, kateremu napredku pa sicer nasprotujejo v vseh panogah javnega življenja, vsled česar se potem imenujejo narodno-napredna stranka. (Veselost na levi.)

Gospod župan Hribar, ki je jako uljuden gospod, je bil tako prijazen in me je že opozoril, da moram utemeljevati nujnost predloga. Gotovo, jaz bom ves čas, če bo tudi gospodu županu Hribarju malo dolgočasno postalo, ves čas o nujnosti govoril. (Smeh v središču. Poslanec Hribar: „Bomo videli, koliko časa bo imel gospod deželni glavar potrpljenje!“) Na vsak način dalje, kakor Vi! Sicer pa mislim, da to ni dvogovor, ampak jaz govorim do visoke zbornice.

Pred vsem, visoka zbornica, moram izrečno povdarjati, da ta predlog glede splošne in enake volivne pravice ni obstrukcijski predlog. Ta bi bila katoliško-narodna stranka vložila in vzdrževala tudi v slučaju, če jej ne bi bilo potreba v njeno veliko obžalovanje izvajati tiste skrajne konsekvence, do katerih jo je prisilila tako čudno sestavljena (Poslanec Hribar: „Postavno sestavljena!“) večina tega visokega zbora. Ta predlog je vložila katoliško-narodna stranka, ker je bila vezana po svoji obljubi in po svojem trdnem in neomahljivem prepričanju, da se volivni privilegiji, ki so vir vse nesreče, katera je tekom desetletij prišla čez Avstrijo, da se ti privilegiji odstranijo in uvede edino pravičen način volitve, to je splošna in enaka volivna pravica.

Tavčarju ni prav.

Gospoda moja, naš deželni red in deželni volivni red sta v svojih bistvenih določbah iz leta 1861., torej sta 41 let stara. (Poslanec dr. Tavčar: „Toliko, kakor primeroma dr. Šusteršič.“) Ne, prosim, jaz sem šele 38 let star. (Poslanec dr. Tavčar: „Torej ste za tri leta slabši, kakor volivni red!“) Vi ste pa, gospod dr. Tavčar, za kakih deset let slabši ali pa — boljši; sam ne vem, kaj je pri takem volivnem redu, s katerim se more človek samo še v neumnosti meriti, prav za prav večji kompliment. (Veselost na levi.) Sicer pa le delajte opazke, gospodje, hočem vedno sproti odgovarjati, samo gospoda deželnega glavarja prosim za odpuščenje, kajti ako me motijo z medklici, moram tudi nanje odgovarjati.

Torej ta deželni volivni red in deželni red je iz leta 1861. in vsak pameten človek bo priznal — jaz sicer leta 1861. še nisem bil na svetu, ampak gospod dr. Tavčar je takrat že hodil po gnoju tam nekje (Poslanec dr. Tavčar: „Kaj je rekel? Da sem po gnoju hodil?“) Šusteršič: saj sem jaz tudi po gnoju hodil, ko sem bil majhen. (Poslanec dr. Tavčar: „Vi pa še sedaj včasih v gnoju tičite!“) Šusteršič: Vi pa vedno hodite po gnoju, kakor petelin. Sicer bom pa o takih stvareh še veliko govoril, nič se ne bojte. Pride še na vrsto vsa korupcija vaše stranke. (Deželni glavar: „Prosim, to ne spada k stvari!“)

Splošno volivno pravico zahteva ljudstvo že od leta 1848.

Poslanec dr. Šusteršič nadaljuje: Jaz moram vendar odgovoriti, če me motijo. Obrnite se na dr. Tavčarja, ki ima navado vedno me motiti. — Torej mi smo bili pri letu 1861. Mi smo bili pri tem, da je takrat gospod dr. Tavčar že bil na svetu in marsikdo drug, in vsakdo, ki takratne čase pozna, ali neposredno ali posredno iz zgodovine, mi bo pritrdil, da so to bili vse drugačni časi, kakor današnji. Razmere so bile drugačne — to bo vsakdo pritrdil — ustroj človeške in državne družbe, narodnostne razmere, gospodarske razmere, finančne razmere, davčni sistem — kratkomalo, vse je bilo popolnoma drugačno kakor dandanes. In za tiste razmere, v tistih razmerah se je rodil ta volivni zakon in

ta deželni red. Ampak tudi še pred letom 1861. so se našli ljudje, ki so imeli bolj pametne pojme o volivni pravici, kakor se najde v našem deželnem redu in deželnem volivnem redu; kajti, kakor je gospodom znano, že 1848. leta so zahtevali splošno in enako volivno pravico. Tudi državni zbor v Kromerizu je slonel na načelih splošne in enake volivne pravice.

Sedanjo volivno pravico ustvaril nazadnjaški liberalizem na korist Nemcev.

Ali potem je prišla reakcija v deželo — ne tista reakcija, kakor jo razume gosp. dr. Tavčar, kateremu je svoboda ljudstva reakcija — ampak prišla je tista liberalno-centralistična reakcija, ki je Avstriji narekovala zakone in ustavo, ki je iz Avstrije naekrat napravila liberalno-centralistično državo. Jaz sicer nisem proticentralist, jaz sem še celo prijatelj centralizma v pravem pomenu besede, ali ta reakcija je diktirala najslabši centralizem, namreč birokratično-nemško-liberalni centralizem in to je bilo v veliko škodo državi. Posledica teh birokratično-liberalno-centralističnih načel je tudi zakon iz leta 1861. oziroma cesarski patent, in pa dotični zakoni, ki se tičejo volivnega reda naše Kranjske dežele in drugih dežel. O-nova tega volivnega reda in tega deželnega reda je menda gospodom vsem znana in zato mi ne bo treba ravno posebno veliko o tem govoriti. Ali, gospoda moja, namen tega volivnega reda iz leta 1861. je bil ta-le: Kjerkoli le mogoče ustvariti umetne nemško-liberalne večine v vseh deželah, v vseh deželnih zastopih. Seveda, to je vlada vedela, da je nemško-liberalni živelj v državi in v velikem delu raznih kraljevin in dežel v manjšini. Torej je bilo treba napraviti umetni volivni red, da se je nemško-liberalno-centralističnemu življu podjarmila ogromna večina ljudstva, da se je na ta način ogromna večina ljudstva potisnila v vrsto helotov, ki nimajo druge naloge v državi, kakor da se za takozvane gospodujoče stanove v potu svojega obraza trudijo, stanove, ki imajo vse pravice, ampak niti ne od daleč dolžnosti, ki bi v kakem razmerju bile s temi pravicami. In ta birokratično-centralistično-liberalno pisana zmes, ki se je oktroirala raznim deželah, ta se je potem imenovala zastopstvo interesov — „Interessenvertretung“. Seveda, to je res zastopstvo interesov, ampak samo vprašanje, je, katerih interesov. To zastopstvo interesov je zastopstvo liberalno-centralistično-birokratično-nemških interesov, trdilo pa se je seveda, da je zastopstvo interesov raznih stanov. Rekli so: ena skupina, ki ima svoje interese zastopati, to je veleposestvo, druga skupina, ki ima svoje interese zastopati, so mesta in trgi. (Poslanec Hribar: „To že vse vemo! Utemeljajte nujnost!“) Potem pa pojdite vèn, če že vse veste. Tretja skupina, katere interesi morajo biti zastopani, to so kmetske občine, in potem pa imata še trgovina in obrt za-se eno skupino, katere interesi morajo biti zastopani, to so trgovinske in obrtne zbornice.

Toda pogledjmo, gospoda moja, ali mi imamo res interesno zastopstvo, ali imamo res po tem volivnem redu zastopstvo interesov raznih stanov, ki pridejo v državnem in družabnem življenju v pošte in ki so za državo take važnosti, da se mora nanje ozirati tudi pri vstroju volivne pravice.

Gospoda moja, jaz moram to vse jako natančno razlagati, ker ravno iz tega bo sledilo, kako nujno je, da se take krivice in neumnosti odpravijo. (Smeh v središču.) To je ravno tisto, kar mi zahtevamo in jaz nimam nič proti temu, če bo gospod poslanec Hribar kaj nujnega predlagal, da bo to tudi nujno utemeljeval. (Poslanec Hribar: „To ni nujno utemeljevanje!“) Saj sem ravno razložil, da je to nujno; poslušajte vendar, jaz ne bom desetkrat eno in isto ponavljal.

Zastopstvo veleposestnikov — neopravičeno.

Torej, gospoda moja, interesno zastopstvo! Vzemimo pred vsem volivno skupino takozvanega velikega posestva. Prvič veleposestvo samo zase sploh ni nobena interesna skupina, ne v gospodarskem in ne v socialnem oziru — na noben način, kajti v gospodarskem oziru se veleposestvo bistveno ne razlikuje glede svojega značaja od malega posestva. Razun tega je pa v našem volivnem zakonu še ta nesmisel, da določuje, da volijo v skupini veleposestva samo taka veleposestva, ki so vpisana v deželni deski. Zakaj je ena njiva, ki je vpisana v deželni deski drugačna, in zakaj bi imela drugačen gospodarski pomen, kakor če je samo v navadnih gruntih bukva, tega ne vem. To so menda tisti vedeli, ki so leta 1861. skovali ta „monstrum“ volivnega reda. Jaz, kakor rečeno, tega ne vem, sicer je pa mogoče, da je gospod poslanec Hribar z njim popolnoma zadovoljen.

Torej, gospoda moja, v gospodarskem oziru ni najti bistvenega razločka med velikim in malim posestvom, še manj pa med posestvom, ki je vpisano v deželni deski in med posestvom, ki je vpisano v navadni zemljiški knjigi okrajnega sodišča. Saj se je tudi v gotove namene skozi leta in leta od vlade jako dosledno delalo na to, da je kolikor mogoče zemljišč iz deželne deske prišlo v navadne zemljiške knjige samo zato, ker je vlada vedno imela največjo skrb, da se ohrani sedanja posest gosposdujoče stranke v Kranjskem veleposestvu, s čimer je priznala, da ni nič bistvenega razločka med zemljiščem, ali je v eni ali drugi knjigi vpisano.

V socialnem oziru danes tudi ni razločka — jaz pravim, danes, o letu 1861. ne govorim. To je zopet nov razlog na to, da se zakon izpremeni.

Mogoče, da je leta 1861. še bila bistvena socialna razlika med veleposestniki in drugimi stanovi, danes pa je veleposestvo tako pomešano, da ni več mogoče govoriti o kaki socialni razliki. Dandanes so v veleposestvu, sede v gradovih vse drugi ljudje, kakor so leta 1861. sedeli. Prej so sedeli v njih aristokrati, ki so imeli višnjevo kri (veselost na levi) sedaj pa sede pogostoma judje notri in se tam šopirijo. Jaz toraj mislim, da to je ravno bistvena prememba. Danes se ne more več reči, da je to veleposestvo zase socialna skupina, danes so veleposestniki tako pomešani, da še pogleda ne eden družega, k večjemu, če kaj denarja potrebuje. (Veselost na levi.) To se je torej bistveno premenilo, in zato vidimo, da danes ni nobenega pametnega smisla več, vzdrževati volivno kurijo veleposestva. S tem pa nikakor nočem priznati, da bi bila ta razlika leta 1861. opravičena. Nasprotno, jaz moram opomniti, da tudi takrat ni imela nobene pravice, kajti, drugače bi morale socialne razlike delati tudi v drugih stanovih ne bi kazalo napraviti n. pr. eno kurijo dvornih svetnikov, eno kurijo liberalnih žurnalistov. (Poslanec dr. Tavčar: „Ali pa klerikalnih mazačev!“) O mazačih bom tudi še govoril, pa ne danes. (Poslanec Jaklič: „O takih, ki imajo Malovrhe v službi.“) Pustite tega, ta je tevež, ker ne ve, kako bo mogel obstati v „Narodni tiskarni“. (Poslanec Hribar: „O nujnosti govorite, za božjo voljo!“) Poslanec Krek: „Saj ves čas o nujnosti govori!“) Da, počakajte, jaz si nisem napisal govora in toraj moram dobro premisliti, kar govorim. Sicer sem pa ves čas o nujnosti govoril.

(Poslanec Jaklič: „Res je! Ali nimate ušes, gospod Hribar!“) O pač, ampak na ušesih sedi gospod ljubljanski župan. (Smeh na levi.) Sicer pa pojdite na magistrat, če se preveč dolgočasite!

Mesta in trgi.

Torej, gospoda moja, to je glede veleposestva. Potem pride druga interesna skupina mest in trgov. Zaman iščem tukaj skupnih interesov mest, da bi se reklo: Tukaj v teh mestnih skupinah so zastopani posebni interesi. To pa res ni, kajti če pogledamo mesta na deželi, vidimo tukaj razne stanove, ki imajo jako različne nasprotujoče si tendence, pa ne skupnih interesov. Tukaj imate prvič močen uradniški element, ki ima svoj interes po povišanju plač, interes torej po tem, da se produktivni stanovi vedno bolj obremenjujejo v korist uradniškega stanu. To je ena skupina. V popolnem nasprotju s tem interesom stojijo interesi drugih stanov, ki so ali obrtniki ali pa navadni kmetje, ki žive od poljedelstva in ki imajo ravno nasprotno interese kakor uradništvo. Včasih pridejo interesi kmetijstva in obrtništva navskriž. Torej mi vidimo popolnoma nasprotujoče si interese. V večjih mestih nadalje vidimo kot posebno vrsto prebivalstva, to so hišni posestniki. Ti imajo zopet svoje popolnoma posebne interese. Ti hočejo, da se davek od mestnih hiš zniža, da se torej zniža hišnonajemninski davek, vsled česar bo to, kar bo manjkalo, treba pri drugih produktivnih stanovih iskati. Toraj tukaj vidimo same križajoče se interese, in je prava nesmisel, govoriti o skupnih interesih, o interesnih skupinah.

Kričeča razdelitev števila poslancev.

Ako se govori o interesih mest in trgov, kako se je pa postopalo, ko so se izbrala mesta in trgi, ki so se potisnili v privilegirano skupino mest in trgov? Človek si ne more razlagati, zakaj ima en trg volivni privilegij in je v privilegirani skupini, drug trg pa, n. pr. Cerknica, Vipava, ni sprejet med privilegirane trge. Pametnih vzrokov zato zastoj iščemo! To je torej nespametno in to se je izbiralo leta 1861. po tem, ali je v kakem mestu ali trgu tista nemško-liberalno-centralistična struja imela boljše zaslonbo. In če je to bilo, dali so mesto ali trg v privilegirano skupino, sicer so ga pa pustili med kmetijskimi občinami. No, in potem so šli naprej in so rekli: Kmet dobi pa svojo skupino, in to je skupina kmetijskih občin. Priznati se mora, da še največ značaja interesne skupine imajo kmetijske občine na sebi. To je istina. Ali pri tem pa so glasove, število poslancev na način razdelili med kmetijske občine, mesta in skupino veleposestva, na tak nečuvven način, da so kmetje bili, to se mora odkritosrčno reči, prav grdo ogoljufani pri tem. Kranjska dežela svojim pol milijona prebivalcev je večinoma agrikulturna dežela in ogromna večina ljudstva živi od kmetije in sicer ne od veleposestnikov, ampak od malega posestva, od kmetijskega posestva, in vendar se vse kmetijske občine skupaj dobile samo 16 poslancev za deželni zbor kranjski, veleposestniki pa so dobili 10 poslancev. Torej, gospoda moja, na tak način so se delile politične pravice, na tak nečuvven način so se kmetijske občine goljufale, na tak nečuvven način se je ogoljufalo ljudstvo.

(Deželni glavar: „Prosim gospoda govornika. Jaz moram izreči, da se gre tu za postavu, ki je še danes v veljavi, in o taki postavi se ne sme govoriti, da je goljufija.“)

Poslanec dr. Susteršič: Pa je vendarle res!

(Deželni glavar: „Kar je potrjeno od zakonodajnih faktorjev, se od njih tudi sme izpremeniti, ampak zakon označiti, da je goljufija, temu moram odločno nasprotovati. Vi lahko rečete, zakon ni pravičen za današnje razmere, ampak izraz „goljufija“ se ne sme rabiti.“) Poslanec Hribar: To ne spada k nujnosti.* Poslanec dr. Krek: „Gospod govornik je rekel, da je nemško-liberalna stranka z njim goljufala!“)

Poslanec dr. Šusteršič nadaljuje: Jaz sem rekel, tisti činitelji so goljufali, ki so skuhalo to stvar. No, pa to nima nič na sebi, gospod deželni glavar mora svojo dolžnost rešiti.

Za vsak groš en goldinar bremena.

Torej, gospoda moja, noben človek s zdravim razumom in pa noben pošten človek ne more reči, da je taka razdelitev mandatov pravična. Seveda posledice tega tudi niso izostale, posledica namreč, da se je v deželni in državni zakonodaji vedno zanemarjal interes kmetijskega stanu in da so vedno drugi interesi bili v prvi vrsti, kmetu pa so se vedno nalagala nova bremena. Za vsak groš, katerega je kmet dobil od deželne ali državne zakonodaje, je gotovo en goldinar bremena dobil. Gospoda moja, le tako je bilo mogoče, da se je kmet dandanes v Avstriji — jaz bi rekel — sistematično do srajce slekel, tako da ne more več obstati in posledica tega — in to je pač vprašanje velike nujnosti za celo državo — posledica tega je, da se kmet izseljuje iz dežele in, gospoda moja, ravno tisti gredo iz dežele, ki imajo krepko inicijativo, ki so zdravi na duši in na telesu, ki gredo ven iskat si kruha čez morje. In tako izgublja država najboljše moči in s tem še trpi celo brambna moč naše države.

Grozno naraščanje izseljevanja.

Poglejmo vendar številke, kako se množi število tistih, ki imajo vojaško dolžnost, ki pa ne pridejo na nabor, ampak so zbežali pred naborem in se preselili izven Avstrije.

Od leta 1888 do 1894. je število teh, ki so se naboru odtegnili, od 16.000 poskočilo na 66.000. Vojna uprava je smatrala za potrebno, da od leta 1894. naprej skriva te številke, da jih ne daje več v javnost. Jaz sem v delegaciji vojnega ministra vprašal, kaj je s temi številkami in on je rekel: „Zakaj bi vsak vedel kako močni smo. Sicer pa Vi lahko številke dobite; pojte k generalu Kanisius-u, ta jih Vam bo dal.“ In jaz, ne bodi len, sem res šel h Kanisius-u in tam rekel: „Po te in te številke sem prišel.“ Gospod general je pa rekel: „Dobro pokažem jih Vam, ampak pod dvema pogojema: Prvič ne smete teh števil nikomur povedati, in drugič ne smete nič zapisati.“ (Smeh na levi.) Torej jaz sem številke pogledal, rekel sem pa tudi generalu: „Obžalujem da nimam spomina kakor slon. (Poslanec Hribar: „Ali ima slon dober spomin!“ — Poslanec Jaklič: „Seveda, vsaj ima veliko glavo“) — seveda, ta ima velikansk spomin, ker ima veliko glavo. Vsaj je to popolnoma po materialističnem načelu, čegar prijatelj ste Vi, merodajno, koliko tehtajo možgani (Poslanec Hribar: Slaba primera!) Torej gospoda moja, jaz sem številke videl, bistveno sem si jih tudi zapomnil, sem jih takoj na ulici zapisal, ampak sedaj pa pomislite — ne smem jih nobenemu povedati, ampak ostati morajo do smrti tajnost moja, Kanisius-ova in vojnega ministra. (Veselost na levi.) Toda gospoda moja, ako se premislijo samo številke od leta 1888 do 1894., kjer je število od 16.000 poskočilo na 66.000, in ako se pomisli, da je to število posebno veliko ravno na Kranjskem, kjer znaša po številki leta 1894 odstotek vojnih zavezancev, ki so se odtegnili naboru, 130⁰/₁₀₀, torej 13 od sto in da je ravno tista številka tudi na Tirolskem, je jasno, da baš tistim deželam, ki so od nekdanj dajale Avstriji najboljše vojake, sedaj manjka vojakov vsled gospodarske depresije, ker je ljudstvo popolnoma obubožalo. In ravno tisti, ki so močni in imajo inicijativo in pogum, zapustijo domovino in gredo v tuje kraje. Vse to bi se nikdar ne moglo zgoditi, ako bi ne imeli krivične volilne postave, ki je zakrivila in poskrbela za to, da kmet nikoli ne pride do besede, kakršno bi po pravici smel zahtevati po svojem številu in pomenu, katerega ima v državi.

Trgovske zbornice in kedaj bi bilo mogoče govoriti o interesnem zastopstvu.

Omenil sem poprej tudi trgovinske zbornice. Tudi volivna pravica trgovinskih zbornic je popolnoma nepotrebna, ker nima najmanjšega temelja v dejanskih razmerah, kajti trgovski stan ima tako močen odstotek v mestih in trgih, je razun tega tudi še po deželi raztrešen in ima kot element, ki razpolaga z veliko agilnostjo in svojim velikim mobilnim kapitalom, tako že neki pretežen vpliv, veliko več kakor pa mu

gre po številu in na podlagi njegovih dolžnosti, ki jih ima napram državi. Torej tudi to nima z interesnim zastopstvom absolutno nič opraviti. O interesnem zastopstvu bi se moglo govoriti le tedaj, ako bi imeli organizirane stanove po poklicih, torej stanovske, kmetske zadrage, obrtne zadrage, stanovske zadrage mezdnih delavcev itd. in bi potem te zadrage izvrševale volilno pravico v javne zastoje. Potem bi bilo mogoče govoriti o interesnem zastopstvu. Tisto neresnično interesno zastopstvo, ki je imamo, pa ima še marsikatero druge nevarnosti v sebi, nevarnosti, ki so prizadele jako veliko škode. Kaj je posledica n. pr. velikih volilnih privilegijev recimo veleposestva? Veleposestvo dobro ve, da nima njegov privilegij nobene etične podlage, nobene pravne podlage; ono ve, da s svojim privilegijem visi v zraku, oziroma ono ve da je odvisno s svojim privilegijem od državne oblasti in da bo ta privilegij moglo nekaj časa vzdrževati le na ta način, ako se dela kot nekak element miru, sprave, kot nekak državo vzdržujoč element. No, kak element miru in sprave je veleposestvo, to je danes dokazalo v tej zbornici. Toda o tem bom že drugikrat govoril.

Veleposestvo vladi vse dovoljuje, kriza nelzoglobna.

Veleposestvo, gospoda moja, je vsled tega nekako primorano, z vsako vlado hoditi, vsako vlado podpirati, vsaki vladi vse dovoliti, kar vlada hoče, da si osigura svoje privilegije, in zato tudi povsodi opažamo zastopnike veleposestva, da vladi dovoljujejo, kar ona hoče. Tako nalagajo na račun davkoplačevancev nove davke, kakor n. pr. v zadnjem času novi davek na vozne listke, davek, katerega bodo veleposestniki silno malo plačevali, kajti prvi razred plača od celega davka samo 6-20/100, dočim 72/100 plača tretji razred. Potem smo tudi videli, kako veleposestniki v delegaciji vojnemu ministru vse dovolijo. Vojni minister ima že naprej bel list podpisan od veleposestva. Vojni minister lahko nanj zapiše kar hoče, veleposestniki mu vse dovolijo. To smatrajo veleposestniki kot čin velikega patrijotizma, ne vidijo pa, da je patrijotizem treba tudi navzdol izkazovati in da patrijotizem zahteva tudi, da se zabrani popolno obubožanje ljudstva. Seveda od tega, kar je za kanone treba, bodo veleposestniki jako malo plačali.

Torej konstatirati sem hotel samo, da mora veleposestvo, ako si na vsak način hoče ohraniti svoj privilegij, vladi vse dovoliti. Vsaka vlada ima rada čim večje dohodke, zato je naravno, da se vlada poslužuje veleposestnikov in jih zlorablja v to, da vedno pomnožujejo bremena ljudstva.

To je torej naloga veleposestva v našem državnem življenju, naloga, ki je popolnoma nezdrava in v popolnem nasprotju z interesi ljudstva, naloga, ki je v bistvu tudi v popolnem nasprotju z interesi države. Ta naloga se mora že vsled tega odpraviti, kajti to je le državi končno v škodo, ako je ena stranka, ki vladi vse dovoli, ki vedno le pomaga obremenjevati ljudstvo, ker naravna posledica tega je, da ljudstvo končno postane nezadovoljno, in iz nezadovoljnosti ljudstva, gospoda moja, pa so nastale že največje krize v zgodovini. Taka kriza je tudi v Avstriji neizogibna, ako se bo ljudstvo tudi še za naprej tako zapostavljalo in tlačilo kakor se je sedaj zapostavljalo in tlačilo skozi desetletja.

Posledica privilegija mest.

Potem gospoda moja, pride privilegij mest in trgov. Ti imajo jako velik privilegij napram kmetskimi občinam. In kaj je posledica tega privilegija? V mestih in trgih en faktor odločuje volitve, in to je uradništvo. Mesta in trgi so pravzaprav uradniška kurija. Kamor se nagne uradništvo, tam je tudi večina. Gospod poslanec Hribar, vzemite uradnike stran pa ne vem, če Vam bodo ostali Vaši stari zarjaveli mandati. (Ugovor v središču.) Glasujte za moj predlog, pa bomo videli!

Uradništvo.

Torej, gospoda moja, uradniški element odločuje, posebno v malih pa tudi v velikih

mestih. Vzemimo n. pr. Dunaj! Tam je krščansko socijalna stranka šele takrat dobila popolno gospodarstvo v mestu, ko se je uradništvo nagnilo na njeno stran. Še bolj se pa to čuti v majhnih mestih in trgih. Seveda uradništvo je inteligenten element in že vsed tega ima neko pretežje; dalje je mnogo ljudi v mestu, zlasti v malem mestu, ki so ali od uradnikov odvisni in se vsled tega dajo za volitve komandirati, veliko je pa tudi takih, ki imajo nekak respekt pred uradniki, še večjega kakor kak Kitajec pred mandarinom, in tak človek potem misli, če gre volit, kakor uradnik, da pripade inteligenci, če je še tako neumen. Tako pridemo do pretežja uradništva v mislih, katero pretežje je pa velika škoda in nevarnost za državo. V vseh normalno razvitih državah, v Nemčiji, Franciji, Italiji, imajo splošno in enako volilno pravico. V normalno razvitih državah je uradnik odvisen od vlade in to je tudi popolnoma naravno. Pri nas je pa ravno nasprotno. Vsled tega omenjenega volilnega privilegija uradnikov je vlada odvisna od uradnikov, in posledica je, da mora vlada vedno in vedno uradnike, kadar to zahtevajo, zalagati z novimi gmotnimi sredstvi, da jim mora perijodično zviševati plače, kajti ker imajo uradniki tak vpliv pri volitvah, je naravno, da se kandidatje pri volilnih borbah med seboj licitirajo in da si vsak kandidat prizadeva uradniške glasove pridobiti zase. Če je kandidat prebrisan mu je prvo da stopi pred uradnike, ter jim dokazuje, da imajo vzrok biti nezadovoljni in da se jim slabo godi, potem pa uradniki začnejo polagoma misliti, da se jim res slabo godi, jeden začne med njimi rezonirati med dotično kategorijo uradnikov, in tisti ki najbolj rezonira, je potem voditelj. Tako gre stvar naprej, poslanci pridejo v deželni ali državni zbor in prvo je seveda, da morajo delati na to, da se uradnikom plače povišajo, in ker je vlada faktično od uradnikov odvisna, mora jim vedno in vedno plače poviševati. To se pleče skozi desetletja in nikdar ni konca, kajti komaj je jedna uradniška kategorija kaj dobila, se že oglasi druga, potem pride tretja i. t. d., in komaj je zadnja kategorija zadoščena, se zopet prva oglasi, ki je med tem časom že pozabila na tisto, kar je dobila. Tako gre naprej, ljudstvu, produktivnim stanovom, pa se vedno nakladajo nova bremena zato, da je država v stanju, svojo velikansko uradniško armado vzdrževati. Da gospoda moja, mi veslamo naravnost v kitajske razmere, kjer je ljudstvo zaradi mandarinov na svetu, pa ne mandarini za ljudstvo Tako daleč toraj bomo še prišli in to ni prav nič čuda, kajti, kjer je pred 20 leti eden uradnik zadostoval ter popolnoma zadostno izvrševal svoj posel, tam jih sedi sedaj 10 do 20 in vsi imajo dosti dela, ali pa tudi ne, mogoče, da ga imajo res dosti in se še pritožujejo, da imajo preveč dela, in zakaj? Ker eden drugemu daje delat To kar je prej eden reševal, rešuje jih sedaj 20; eden mora drugemu dopisovati, zadeva pride nazaj k prvemu, ta mora zopet pisati, in tako gre to naprej, in kar na enkrat se nabere debel akt. vsaka pola je od ljudstva z zlatom plačana vse skupaj pa po koristnem efektu ni vredno enega groša, morda še enega knofa ne. (Veselost.) Tako je, gospoda moja. To je najboljši dokaz, kam smo vsled krivičnega volilnega reda zabredli, številke jasno kažejo, kako v Avstriji konsumiramo velikanski kapital za državne potrebe. Gospoda moja v Franciji, ki ima velikanski budget, silno velike državne izdatke in velikanski izdatek tudi za vojaštvo in uradništvo tam znaša svota vseh letnih državnih izdatkov samo 2/3 svote zapuščinskih mas vsakega leta, pri nas pa znaša svota letnih državnih izdatkov več kot dvakrat toliko, kot svota zapuščinskih mas vsakega leta. Iz tega vidimo, kako premnogostevilno uradništvo žre kapital in kako morajo produktivni stanovi vedno bolj in bolj uboževati, ker teh bremen za preveliko uradništvo ne morejo več nositi.

Jaz nečem nič reči proti posameznemu uradniku, ker nobeden izmed njih temu kriv ni, ampak kriv je napačni sistem, ki je nastal v posledici popolnoma napačnega volilnega reda. Tako gremo vedno bolj nazaj in obubožavamo. Jaz mislim, da je vendar nujno,

da se enkrat konec naredi temu vednemu propadanju, in tukaj gospoda moja ni izhoda, kakor na ta način, da se ustavno življenje postavi na pametno in pošteno podlago splošne in enake volivne pravice. (Poslanec Hribar: „Kaj pa nujnost? Klici: Že spet na ušesih sedi. (Smeh.) Šusteršič: Jaz sem mislil da ste šli na magistrat, ali ste že nazaj prišli? (Poslanec Hribar: „Pustite magistrat! Nujnost nujnost!“ Šusteršič: Če je jedna stvar krivična, je samo po sebi nujno, da se odpravi; s tem se utemeljuje nujnost. Jaz mislim, da je to logično, in da tega tudi gospod župan Ljubljanski ne bo mogel odreči. (Poslanec Hribar: „Povejte, kaj je nujnost“. Poslanec dr. Brejc: „Že ves čas pripoveduje kako škodljiv je volilni red, in kako nujno je da se premeni!“) Kar se tiče efekta volilnega reda na Kranjskem, za kranjski drželni zbor, kažejo številke, ki so navedene v poročilu deželnega odbora o novih splošnih volitvah za deželni zbor kranjski, neko čudno prikazen.

Pozabljeni Grasselli.

Jaz bi pri tej priliki preden bom govoril o teh številkah, ki kažejo silno nujnost mojega predloga, samo opozarjal gosp. referenta, ki je v deželnem odboru to poročilo sestavljal, to je gospoda deželnega odbornika Petra Grassellija, na neko napako, katero je tukaj učinil. On je namreč pri številkah volitve v mestih Kranj in Škofja-Loka popolnoma pozabil in gospodu Cirilu Pircu priračunal samo glasove, ki jih je dobil v Kranju, ne pa tudi glasov, ki jih je dobil v Škofji Loki. Zato bi si dovolil prositi gospoda referenta, da naj gre malo poiskat, kam je založil Loški akt. Morda je na njem sedel, (Veselost na levi.) kar se na zadnje tudi lahko zgodi. Vsaj je znano, da je svojedobno na aktu o namerevani stavbi justične palače ljubljanske referent v ministerstvu celo leto sedel. (Ponovljena veselost.) To navajam samo za vzgled, da se kaj tacega lahko zgodi. Torej poglejmo številke o teh splošnih volitvah, in te številke kažejo sledeče.

Številke govore: 37.412 — 6767.

Katoliško-narodna stranka, to je nas 16 voljenih poslancev, mi reprezentujemo 37412 volivcev. (Poslanec Hribar: Kakih 450 duhovnikov reprezentujete!*) Koliko pa je duhovnikov na Kranjskem? Dajmo teh 400 duhovnikov na stran, pa ostane še vedno čez 37000 volivcev, jaz pa ne vem, koliko bo Vam ostalo, če razne agente proč vzamete. Pa pustimo to, se bomo že še drugič pogovorili.

Liberalno-narodna stranka, ta reprezentuje tukaj 6399 volivcev, in nemška stranka reprezentuje 368 volivcev. Torej celih 368 volivcev in vendar šteje nemška stranka 11, liberalna stranka 9, in mi imamo samo 16 poslancev in oni dve stranki imata večino v tej zbornici, akoravno tukaj reprezentujeta samo 6767 volivcev, (Poslanec dr. Brejc: „In kako nečuvveno tisto večino izrabljate!“) ko mi reprezentujemo 37412 volivcev. Vendar pa so gospodje imeli žalostni pogum, klaverno so svojo večino na tak način izrabljali, da bodo iz tega nastale žalostne posledice, ki pa gredo samo na rovaš onih dveh strank. Gospodje so lahko prepričani, da k priljubljenosti teh dveh strank to ne bo pripomoglo.

Kričeca krivica.

Gospoda moja, nemška stranka reprezentuje torej 368 glasov. Ali gospoda moja, od teh 368 glasov reprezentuje gospod poslanec dr. Schöppl sam 278 glasov (Klici na levi: „Čujte!“) Torej ostalih 10 gospodav ki so voljeni iz kranjskega veleposestva, ti gospodje reprezentujejo skupaj samo 90 glasov, tako da reprezentuje eden k družemu po glavah vsak teh gospodov samo 9 volivcev, in vendar imajo toliko pravice tukaj. Nam nočejo niti dati tiste skromne pravice, katero zahtevamo na podlagi tega, da reprezentujemo ogromno število ljudstva v deželi ampak na podlagi tega, da smo tako prosti da nas je tukaj pač 17, torej nekoliko več, kakor jih ima vsaka druga stranka v zbornici. Ne gléde na to, da nas je, — brez vsake zamere 17 tukaj in da nam gre torej po tem

številu primerno zastopstvo, primerna manjšina v odsekih, so torej gospodje rajši razbili celi zbor, in to se potem imenuje „državo vzdržujejoče.“ Jaz sem gospodom jako hvaležen za to, kajti boljšega čina niso mogli izvršiti, kakor ta čin, da so dokazali, kako nepravilni in naravnost odijozni je privilegij, na katerega podlagi tukaj sedijo. Jaz bi se na mestu Vas sramoval tukaj sedeti, to moram reči. (Poslanec Hribar: „Ni treba, poštene volivce zastopamo! Večina Vaših pa niso poštene!“) Kar se mojih volivcev tiče, niso asekurančni agenti, ampak oni dobro vedo, zakaj so nas volili, ker smo pošteni ljudska stranka, o kateri so vedeli, da bomo zastopali koristi ljudstva in ne drugih koristi. Mi nimamo med nami nobenih štreberjev, kakor je Vaš dr. Ferjančič, ki je na Dunaju tako dolgo beračil da si je priberačil mesto za sodnega nadsvetnika extra statum na stroške ljudstva. (Klici na levi: „Škandal!“) Da škandal, in Plantanov tudi nimamo (Poslanec Hribar: „Pač pa Sušteršiča!“) Da, tega pa imamo.

Deželni glavar: Jaz prosim gospoda govornika ne motite.

Nervozni liberalci.

Poslanec dr. Sušteršič, nadaljuje: Pustimo svojim volivcem prosto voljo, če hočejo naj volijo Hribarja, če pa ne, pa naj volijo Sušteršiča, ampak ne žalimo medsebojnih volivcev, ker je vsak volivec odgovoren svoji vesti in voli kogar hoče, ne da mu bi bilo vprašati hoditi na ljubljanski magistrat. Mi nismo taki kakor Vi ki terorizirate ljudstvo. (Ugovori v središču.) Le spomnite se, kako ste terorizirali uboge barjane, ko so stradali in prosili pomoči, pa jim je magistratni uradnik rekel: „Pojdite k kanoniku Kalanu, saj ste njega volili.“ To je nepošteno, to je škandal. (Klici v središču: „Pa ni res!“) To je istina, mi imamo moža, ki je sam to doživel, če tudi gospod župan Hribar pravi, da ni res. (Poslanec Hribar: „K stvari o nujnosti govorite!“) Jaz nimam nič proti Vašim medklicem, samo odgovarjal bom nanje, zveze pa radi tega ne bom izgubil. (Poslanec Hribar: „Kaj pa vodo pijete? Mejačevega vina si dajte prinesiti!“) To so jako nedostojne opazke. Jaz sem od jutra tešče in imam vendar pravico, kozarec vode piti. Le počakajte, saj Vi potem tudi lahko, če hočete, 3 ure o nujnosti govoriti. To je tako važna stvar, da se mora temeljito razpravljati. Te stvari se ne boste več otrsli. (Smeh v središču.) Menda ima gospod dr. Tavčar besedo? (Poslanec dr. Tavčar in Hribar: „Kdo bo to poslušal? To je naravnost škandalozno, naj govori o nujnosti!“)

No smem sedaj nadaljevati? Jaz sem že večkrat omenil, da govorim, ves čas o nujnosti, pa gospod župan Hribar ima nekoliko trdo glavo. Jaz sem že večkrat povdarjal, da moram dokazati, kakošna velikanska krivica je to, ki se po sedanjem volilnem redu godi ljudstvu, da vsled tega škodo trpi tudi dežela in država, da vsled te krivice produktivni stanovi obubožavajo, da tudi brambena moč države trpi. Ako to vse dokazujem, kako nujno je, da se te krivice odpravijo, to je za vsacega normalnega človeka razumljivo. Če se desetkrat eno in tisto pove, pa vendar pri nekotih ljudeh nič ne pomaga.

Ljudstvo ječ pod sedanjo večino.

Torej, visoka zbornica, iz teh števil, katere sem ravno v visoki zbornici predložil, iz teh števil se vendar vidi, kako krivičen, kako nezmišeln je ta volilni red. Dve stranki skupaj, ki sta vsaka zase naravnost smešni manjšini, gospodujeta skupno tukaj v deželnem zboru in določata deželi postave. Naj samo omenim naravnost škandalozni lovski zakon, ki je silno koristen za zajca, ampak smrten udarec za kmeta.

Torej ta večina si prisvoja pravico, dajati ljudstvu nove postave, jemlje si pravico, nakladati ljudstvu nove davke (Poslanec Hribar: V državnem zboru tam nakladajo davke! Tam proti glasujte!) Kdaj sem pa jaz še glasoval za kak nov davek? — In gospoda moja, ta manjšina si daje večino v deželnem zboru in reprezentuje celo deželo in ta nespametna večina (Nemir v središču. — Poslanec

dr. Tavčar: „Ja, ali mislite, gospod deželni glavar, da moramo vse požreti od tega človeka?“ — Poslanec dr. Brejce: „Vi nimate besede! Pojdite ven, če nečete poslušati, in počakajte, da on izgovori!“)

Deželni glavar: Prosim, jaz sem sam ravno hotel konstatirati, da taki izrazi „nespametna večina“ niso dopustni, in jaz moram to besedo odločno zavračati.

Poslanec dr. Sušteršič nadaljuje: Torej bom raje rekel, neopravičena večina, da ne bo gospoda dr. Tavčarja velika kap še pred kosilom zadela. (Smeh na levi.) Torej, gospoda moja, ta neopravičena večina jemlje pravico ukazovati tudi v deželnem šolskem svetu, ta neopravičena večina teorizira učiteljstvo v deželi, ta neopravičena večina še celo najde popolno priznanje od strani c. kr. deželne vlade, tako da je za c. kr. deželno vladu silno merodajno, kaj ta večina, katera sloni na tako malenkostni manjšini v deželi poreče, kako mnenje pove ta manjšina. Tako so v deželi nezdrave, krivične, nečuvane razmere. Tako vidimo, da nimamo normalnega parlamentarnega življenja, katero bi morali imeti, ampak da imamo namesto absolutizma, ki je prej v Avstriji vladal, najhujši absolutizem neke oligarhije, kar je desetkrat hujše, kakor absolutizem enega vladarja. (Poslanec Hribar: „Absolutizem klerikalizma, tega bi radi imeli!“) To je zopet jako duhovit dovtip. Gospod župan Hribar, ne vem ali ste si popolnoma na jasnem, kaj je klerikalizem. Jaz in stranka, kateri pripadam, vemo, da se povsodi potezamo za pravice ljudstva, da se ljudstvu pravice razširijo, da protestujemo zoper krivice, ki se delajo ljudstvu. In ako to gospod župan Hribar imenuje klerikalizem, dobro, saj ima, če hoče, tudi pravico, da to zbornico imenuje tempelj. (Poslanec Hribar: „To je šele duhovit dovtip.“) Ker pa je duhovščina v polni zavesti svoje dolžnosti, da mora z ljudstvom hoditi, ne pa zoper ljudstvo, zato ker gre duhovščina z našo ljudsko stranko, zaradi tega naša stranka še ni klerikalna, ampak je nasprotno, edina v pravem pomenu besede liberalna stranka v tem zboru. (Veselost v središču.) Nazadnjaški ste Vi, ki se opirate na tiste Vaše zarjavale privilegije, Vi ste stara šara, vsaj pa boste tudi kmalu izginiti s površja. (Odobranje na levi.) Toda, gospoda moja, vrnimo se zopet nazaj k našemu zanimivemu predmetu.

Dokazal sem ob roki števil velike krivice, ki se s tem krivičnim volilnim redom gode našemu ljudstvu, našemu narodu, naši deželi. Vsled tega je silno nujno, in jaz obžalujem, da se to ni že dolgo zgodilo, da se spremeni volilni red na pravičnem temelju, na temelju splošne in enake volilne pravice. Saj še ni mnogo let preteklo, ko je gospod župan Hribar sam zastopal v tej zbornici načelo splošne in enake volilne pravice! Ne vem, ali je on že pozabil na to, to pa vem, ako si hoče ostati dosleden, mora danes za menoj stati in glasovati za nujnost mojega predloga (Poslanec Hribar: „To bom tudi storil! Se oglašam za besedo.“) kajti, od tistega časa je preteklo že nekaj let in torej je postala stvar še nujnejša.

Dolžnost vlade je, dati ljudstvu splošno volivno pravico.

Gospoda moja, splošna in enaka volivna pravica je absolutno potrebna, ako sploh hočemo vzdrževati parlamentarno življenje v Avstriji; drugače je bolje da se ta strankarski terorizem, ta terorizem privilegiranih strank odpravi, in gremo rajši nazaj v absolutizem, ker našemu presvetlemu cesarju bomo vsikdar radi pokorni, nikakor pa ne terorizmu privilegiranih kast. Utemeljena je splošna in enaka volivna pravica v splošni vojaški dolžnosti. S tem da je vsak državljani dolžan služiti pri vojaki in pri tem se ga nič ne vpraša, koliko davka plačuje, kakošna socialno stališče zavzema s tem, da mora postaviti celo svojo osebo in čestokrat še obstanek in srečo svoje rodbine, vso svojo gospodarsko eksistenco v službo države, s tem je že ob enem rečeno, da ima država dolžnost, dati tudi ljudstvu splošno in enako volivno pravico. To je v soglasju s temi velikanskimi dolžnostmi, katere država od svojih državljanov zahteva. To pa ravno dokazuje nujno potrebo

potrebo splošne in enake volivno pravice. Naš davčni sistem, gospoda moja, v glavni stvari sloni na posrednem davku. Posredni davek da glavno svoto, ki se steka v javne blagajne, in ta posredni davek je popolnoma enak pri bogatinu ali pri revežu. To je pravi glavni davek, „kopfsteuer“. Soli potrebuje neko množino gotovo vsak človek zase, in to je popolnoma enako, ali je bogat, ali revež. Nasprotno, revež je potrebuje še več, ker težje prebavljive stvari življe. Tako vidimo tudi pri dohodkih od tobaka n. pr., da jih največ pride od nižjega ljudstva, ker navadne vrste tobaka in smodk vržejo glavni dohodek, ne pa morda fine vrste tobaka in fine smodke. Jaz samo v izgled tukaj navajam nekatere posredne davke, ker nisem bil pripravljen že danes govoriti. Zadnjič se je sklenil davek na vozne listke, o katerem sem že povdarjal, kako velikansko obremenjuje ta davek ravno nižje stanove. Res je sicer, da bo dohodek iz tega davka tudi šel deloma za take, ki so zelo potrebni, ali gospoda moja, „inter parenthesin“ bodi to omenjeno, pomislite, da bo svota tega davka od leta do leta naraščala in mi nimamo nobenega jamstva, za kaj se bodo pozneje ti prebitki porabliali, pač pa smo prepričani, da se bodo porabliali za druge potrebe države.

Priznajte dostojanstvo človeka.

Gospoda moja, tudi davčni sistem torej, ta zahteva imperativno, da se uvede splošna in enaka volivna pravica. Najbolje pa to zahteva en vzrok katerega bi jaz upošteval med prvimi in najvažnejšimi razlogi. Namreč, dvojno je mogoče: ali absolutizem ali pa konstitucionalizem s parlamentarizmom, torej s sodelovanjem ljudstva pri zakonodaji. Kakor hitro se pa to načelo sprejme, se mora pa tudi priznati enaka vrednost vsakega človeka. Potem se morajo iz enake vrednosti vsakega človeka izvajati posledice, ki vodijo edino le do splošne in enake volivne pravice. Vsak, ali je reven poulični pometač, ali pa bogatin, grof, baron, ali veleposestnik, vsak je človek z neumrjočo dušo, Bogu podobno dušo, vsak je enako vreden državi in torej gre tudi vsakemu enaka volivna pravica, ako sploh hočemo vstavno državo. Seveda se nahajajo tudi ljudje, gospodje, ki silno podcenjujejo in zaničujejo delo in imajo tistega človeka za manj, ki si mora s svojim delom služiti vsakdanji kruh. Ali, gospoda moja, vsako, tudi najnižje delo je produktivno, ima svoj rezultat, in ta rezultat pomeni pomnoženje ljudskega državnega, narodnega premoženja. Od kapitalistov samih država ne živi. Če se bo samo nanje naslanjala, ne bo mogla živeti, kajti vsaka država, ako hoče biti močna, mora razpolagati s čvrstimi, krepkimi zdravimi človeškimi močmi. V tem tiči moč države, in te moči si mora država ohraniti, te moči mora država ublažiti, te moči mora država povzdigniti s tem, da jim dá vdeležbo pri zakonodaji, da jim da primerno vdeležbo v javnem življenju, da so ljudstvu na stežaj vrata odprta v parlamentih. To pa je mogoče, ako vlada prizna vsakemu svojemu državljanu, od katerega zahteva premoženje in kri za državne potrebe, dostojanstvo človeka, enakega človeka z enakimi pravicami (Živahno odobranje in ploskanje na levi.).

Vest liberalcem ne dá miru.

Tako, gospoda moja, sem v obče utemeljil veliko nujnost mojega predloga in reči moram, da je silno žalostno za našo Avstrijo, ker še danes veljajo taki volivni redi za deželne zbere in državni zbor, ki nimajo niti sence pravice za se.

Predlagam v svojem nujnem predlogu premembo deželnega volivnega reda in tudi premembo deželnega reda. (Nemir med poslanci v preddvorani.)

Kaj pa, če bi gospodje tam zunaj sli malo bolj daleč stran, če se hočejo pogovarjati? Jaz ne morem tako kričati.

Deželni glavar: V dvorani je mir, torej prosim nadaljevati. (Poslanec dr. Schweitzer: „Govornik se mora strahansko napenjati!“ Poslanec Hribar: „Govornik ima jako dober organ, naj ga napenja, kadar treba, pa danes ni treba!“

Poslanec dr. Schweitzer: „To je jako treba, da se nujnost utemelji! Vi nočete verjeti, da je stvar nujna!“

Poslanec dr. Šusteršič: Ja, prosim, gospod deželni glavar, da napravite mir!

Deželni glavar: V dvorani je mir, prosim!

Poslanec dr. Šusteršič: Torej pa predlagam, da se do prihodnje seje pri izhodih napravijo vrata. To je vse ena dvorana, nista dve dvorani, če sta pa dve, pa naj se napravijo vrata. (Poslanec Hribar: „Za dr. Šusteršiča ni treba vrat! Sicer bi pa moral deželni zbor določiti stroške za to.“) To je sploh nedostojno, če se imajo gospodje kaj razgovarjati, naj gredo v gostilo.

Nadaljni predlogi.

Torej mi predlagamo nujno premembo deželnega reda in deželnega volivnega reda.

Deželni red se mora premeniti, ako hočemo vpeljati splošno in enako volivno pravico.

Deželna ustava stoji na temelju dosedanje privilegirane volivne pravice in sploh na temelju starih zastarelih in zarjavelih privilegijev deželni red prav za prav vstvarja temelj za volivni red. V deželni red so prav za prav sprejete vse temeljne določbe glede volivnega reda, tako da je volivni red potem le nekaka izpeljava tega, kar določa deželni red. Zato se bo moral premeniti tudi deželni red poleg volivnega reda, in sicer deželni red v prvi vrsti kot temeljni zakon, in to tem bolj, ker cela osnova deželne ustave potem sloni na podlagi sedanjega volivnega reda, n. pr. sestava najvažnejšega avtonomnega faktorja v deželi, deželnega odbora. Premeniti ho tedaj treba deželni red v nekaterem oziru, in sicer radikalno premeniti. V prvi vrsti pride tukaj v poštev § 3 deželnega reda, ki pravi, da ima deželni zbor 37 članov, in sicer

- a) ljubljanskega knezoškofa,
- b) 36 izvoljenih poslancev in sicer:

I. deset poslancev za veliko posestvo,

II. deset poslancev za mesta in trge, imenovane, v volitvenem redu ter za trgovsko in obrtno zbornico in

III. šestnajst poslancev za ostale občine kranjske vojvodine.

Ta paragraf se bo torej moral popolnoma premeniti in bi se imel potem kratko glasiti, da ima deželni zbor 36 ali več poslancev. Pa recimo 36 poslancev, ki se volijo na podlagi splošne in enake volivne pravice.

Ta paragraf bo potem veliko jasnejši in enostavnejši in seveda veliko bolj pameten, kakor sedaj. Pri tem bi seveda še pripomnil, da naša stranka nima čisto nič proti temu, da se odpravi virilni glas knezoškofa, ker mi kot prava ljudska stranka sploh nismo prijatelji virilistov, mislimo, da samo od ljudstva izvoljeni poslanci smejo sedeti v deželnem zboru. (Ploskanje na levi.)

Torej to je § 3., ki se bo moral v tem smislu premeniti.

Deželnega glavarja naj voli deželni zbor.

Nadalje se bodo v posledici splošne in enake volivne pravice morale tudi premeniti tiste določbe deželnega reda, ki govorijo o deželnem glavarju in njegovih funkcijah, o njegovem namestniku in o deželnih odbornikih. V tem oziru je lahko vsak svojega mnenja. Jaz s svojega stališča sem tega mnenja, da bi ostalo pri tem, da cesar imenuje deželnega glavarja in njega namestnika in da je deželni glavar šef deželne samouprave, toda s to premembo, da on ni predsednik deželnega zbora, temveč da se deželni zbor avtonomno konstituirata in si sam voli svojega predsednika in svoje podpredsednike, kakor druge parlamentarne skupine. Deželni glavar kot šef deželne uprave pa naj pride v deželni zbor, kateremu bodi on odgovoren, da tukaj zastopa napram deželnemu zboru samoupravo dežele.

Deželni odborniki odveč.

Potem seveda pridemo v nadaljni konsekvenci do tega — to je zopet moje osebno mnenje — da se bo pri tej priliki pokazalo, kar mnogi že davno trdijo, da je namreč inštitut deželnih odbornikov popolnoma odveč. Pomislite vendar, gospoda moja, da plačujemo deželnim

odbornikom na leto 16.000 kron, ker vsak dobiva na leto 4000 kron. Jaz ne bom kritiziral — to povdarjam — delovanje nobenega posameznega deželnega odbornika in o nobenem ne trdim, da premalo dela ali da sploh ne dela. Jaz sem še celo tako pravičen, da priznam, da če ima nekoliko dela, se kmalu za teh 4000 kron odtegne svojemu poklicu in da je teh 4000 kron nazadnje malo. Ali inštitut sam je nesrečen. Kdo pa postane, gospoda moja, deželni odbornik? Tisti, ki ima slučajno v dotični kuriji večino glasov zase. Tisti postane deželni odbornik in pri tem se malo vpraša, ali kdo razume deželne posle, ali je kos svoji nalogi. Glavna stvar pa je, ali ima tudi čas, da bo res reševal svoje agende tako, kakor drugi rešujejo take stvari, da gre stvar vendar vsaj v doglednem času izpod rok. Deželni odbor je, to vemo vsi, mašina, ki precej ropota, ampak moke pride malo iz nje, silno malo rezultata, produkta. In ker je to popolnoma strankarski sestav, se gode potem stvari, kakor v zadnji volivni agitaciji, ko je deželni odbornik dr. Tavčar hodil po deželi in govoril: „Mi bomo našim somišljenikom dali vse, kar bodo hoteli, če bote pa volili klerikalce, pa ne bote dobili nič“. Ali pa, kakor je rekel: „Liberalcem groš, klerikalcem pa knof.“

To vse bi bilo popolno nemogoče, ako bi bila avtonomna uprava tako organizirana, kakor državna uprava, samo s to premembo, da bi deželni glavar kot šef avtonomne uprave bil odgovoren deželnemu zboru. Potem bi v resnici imeli avtonomijo, ki bi bila več vredna, kakor je ta z našim težko in trdo poslujočim deželnim odborom. Dežela, pomislite gospodje, bi si pri tem nekaj prihranila, in pa ako bi se namesto štirih odbornikov nastavila še eden deželni svetnik in en tajnik, potem sem prepričan, da bo vse tako lepo in gladko in hitro teklo, kakor da bi bila mašina dobro namazana. Tako bi se na eni strani deželi prihranilo nekaj stroškov, tisti pa, ki imajo kaj opraviti z deželnim odborom, bi bili v srečnem položaju, da bi smeli pričakovati, da dobijo na svoje vloge v doglednem času tudi rešitve. Potem bi se tudi, ako bi bil šef deželne uprave odgovoren deželnemu zboru, vse drugače postopalo, kakor danes, ko je deželni odbor, akoravno je deželni zbor že pred davnim časom sklenil najetje posojila 4.000.000 kron za ustanovitev deželnega melioracijskega zaklada, rekel bi, iz same brezskrbnosti, zamudil v zadnjih mesecih, ko je obrestna mera tako nizko stala, da bi se bili naši papirji za jako ugodno ceno v denar spravili. Zamudil je to ugodno priliko, kakor sem čul, gospod referent Peter Grasselli . . .

Deželni glavar: Prosim! Jaz mislim, da to ne spada k stvari!

Poslanec dr. Šusteršič: To spada k stvari!

Deželni glavar: Ne, to ne spada k stvari in jaz prosim gospoda poslanca, da se omeji samo na utemeljevanju nujnosti.

Poslanec dr. Šusteršič: Jaz bom govoril, kar bom hotel!

Deželni glavar: Ne! Kar je deželni odbor storil glede melioracijskega zaklada, to je storil vse v korist dežele.

Poslanec dr. Šusteršič: No, torej se uklanjaj gospodu deželnemu glavarju in sedaj o melioracijskem zakladu ne bom več govoril, akoravno ni stvar brez pomena.

Torej po mojem mnenju je nujno, da se pri reformi deželne ustave tudi ta inštitut, to je deželni odbor, ali reformira ali pa odpravi.

Krivica nad krivico.

Toliko sem hotel omeniti glede premembe deželnega reda. Omenim naj samo še v nebo vpijoče krivice, ki tiči v deželnem redu. Ker je ta krivica velika, je vsled tega nujno, da se to popravi. Ta krivica obstoji v tem, da voli v deželni odbor veleposestvo enega zastopnika, mesta in trgi s trgovinsko in obrtno zbornico tudi enega, kmetski poslanci pa tudi samo enega, akoravno kmetski zastopniki reprezentujemo ogromno večino ljudstva v deželi, oni pa le manjšino, in akoravno se ima deželni odbor v prvi vrsti baviti s takimi stvarmi, ki zadevajo kmetijstvo, in kjer bi morali razsojevati v prvi vrsti kmetski zastopniki.

Da ne bom gospodov visokega zbora preveč mudil, zato ne bom o deželnem redu, o premembi deželnega reda več govoril, in sicer zaradi tega ne, ker sem poglavitne točke, katere bi se premeniti morale, že vse navedel.

Kar se tiče premembe deželnega volivnega reda, se mi ni treba spuščati v podrobnosti, saj to tudi ni naloga današnje debate, kajti vse je že izraženo v besedah „splošna in enaka volivna pravica“, t. j. vsak mož en glas.

Na podlagi tega načela se potem nova zakona za deželni volivni red premenita brez vsake težave. Zakonodavnih tehničnih težav tukaj ni nobenih. Ako visoki zbor predlog sprejme, sem pripravljen sam tekom 24 ur izdelati popolna načrta takih zakonov za deželni red, kakor tudi za deželni volivni red.

Naj mi bo k sklepu še dovoljeno opozoriti visoko zbornico na volivne tehnične konsekvence, katere bi nastale, ako se sprejme naš predlog.

Ako bi obdržali število 36 poslancev, potem bi prišel en mandat na okroglo 13—14.000 prebivalcev dežele. Ako bi pa hoteli, kar bi se morebiti priporočalo, povišati število deželnih poslancev na 50, potem bi prišel en mandat na 10.000 glasov. Jaz mislim, da bi bilo umestno število poslancev povišati — to je moje osebno mnenje — in sicer zaradi tega, ker se mora deželni zbor pogostoma, ali celo večinoma baviti z različnimi lokalnimi vprašanji, in bi bilo torej največjega pomena, ako bi vsi ti lokalni interesi imeli tukaj svoje zastopstvo, tako da bi bil deželni zbor pravo lice cele dežele, za katere blagor naj deluje.

Klic za pravico.

Slavni zbor! Usoda našega nujnega predloga današnjega nam je znana. Mi vemo, da se bo tista brutalna večina, katera noče niti mrvice pravice zastopnikom večine naroda priznati, da se bo tista večina krčevito držala svojih trhlenih privilegijev. Ali ti privilegiji so trhleni in zato Vam ne bodo veliko pomagali, zdrobili se bodo in Vi se bote pogreznili v morju popolne pozabljivosti. Iz javnega življenja bote izginili (smeli v središču) in tudi v deželnem zboru kranjskem. Jaz sem uverjen, da si bo ljudstvo znalo svojo pravico izvojevati. V deželnem zboru kranjskem pa, kakor tudi v državnem zboru bodo v doglednem času sedeli resnični zastopniki ljudstva, ne pa zastopniki privilegiranih kast.

Gospoda moja, ako hočete storiti čin pravičnosti, ako hočete odpraviti krivico, ki že toliko let škoduje ljudstvu, državi, deželi, tako da smo dejansko že prišli do roba popolnega propada, ako hočete storiti čin rodoljubja in patriotizma nasproti ljudstvu, deželi in državi, potem glasujte za nujnost našega predloga! (Frenetično odobravanje na levi in na galeriji.)

Domače novice.

Govor dr. Šusteršiča za splošno volivno pravico prinašamo danes po stenografičnem zapisniku. Radi tega smo morali izpustiti razne druge stvari, vendar upamo, da smo z doslovnim govorom dr. Šusteršiča čitateljem najbolj vstregli. Govor izide tudi kot posebna brošura. Vsak prijatelj splošne in enake volivne pravice bi moral imeti en izvod te brošure, v kateri se izborna pobijajo zastareli privilegiji. Posebno v naših društvih naj ne bo člana, ki bi ne imel te brošure. Posamezni izvod bo stal samo par krajcarjev. Gg. somišljeniki naj nabere naročnike in naj skupno pošljejo naročnino ter naznanijo, na kateri naslov naj se pošlje naročeno število izvodov. Naročila bode sprejemala „Zadružna tiskarna“ v Ljubljani. Brošura izide tekom par dnij.

Slovenski liberalci so najbolj nazadnjaška stranka na Slovenskem, ker ne nastopajo, da bi slovensko ljudstvo po splošni volivni pravici na Kranjskem prišlo do popolne veljave. Poslanec dr. Šusteršič je na enem svojih zadnjih shodov slovenskim liberalcem to-le povedal: V en z volivno pravico! ta klic ne bo prenehal. Vedno mogočnejše se razlega po deželi. Ljudske množice se pričenjajo gibati in naraščalo bo to gibanje, da bo tudi vladi odprlo oči. Liberalci v „Narodu“ pravijo, naj mi pridobimo nemške

veleposestnike za reformo volivnega reda. To je navadna liberalna sleparija. Ako je slovenskim liberalcem res kaj do tega, da prisilimo nemške veleposestnike do spremembe volivnega reda, potem se ne smejo slovenski liberalni poslanci z njimi vezati, ampak potem naj jih postavijo na suho toliko časa, da ne pritrdijo volivni reformi; naj jim ničesar ne privolijo za njihove nemške stvari; v ta namen se morajo vezati — za drugo jih tako ne maramo — z nami, a ne tlačani nemškim veleposestnikom! — To so odkrite, poštene besede! Ako slovenski liberalci res niso popolni izdajalci slovenskega naroda, morajo slediti temu klicu!

„Narodni Dom“ v Ljubljani pod sekvestrom. Znamenje nekdanjega narodnega navdušenja, „Narodni Dom“ je pod sekvestrom, katerega je izvršila ljubljanska „Mestna hranilnica“, pri kateri je „Narodni Dom“ zadolžen za 240.000 K. Tako se je maščevala narodno-napredna ošabnost, ki se je šopirila po „Narodnem Domu“, dasi je ljudstvo zbiralo zanj, kolikor se je sploh plačalo. Sedaj imajo narodno napredni prvaki lepo priložnost, da se žrtvujejo. Upili so, ker so potresne razmere spravile slabozidani „Katoliški Dom“, za katerega ni dal noben liberalci niti vinarja, v zadrego. Sedaj naj kriče o sebi in o „Narodnem Domu“, katerega so ljudstvu vzeli.

Velezanimiva knjiga „Naši liberalci“ je izšla. V nji se izobno osvetljujejo liberalni nazorji in liberalna korupcija. Gradivo je dal sam „Slovenski Narod“. Prvi snopič „Liberalna vera“ velja 40 vin. Na vsakih 10 izvodov dobi se en snopič po vrhu. Udom „Obrambnega društva“ se je razposlal snopič brezplačno. Knjižica se dobiva pod naslovom „Obrambno društvo“ v Ljubljani. Priporočamo, naj se knjiga naroča skupno v več iztisih. Za Ljubljano se knjižica dobiva v prodajalnici „Kat. tisk. društva“.

Uzor poslušnega učitelja. Pri učiteljski konferenci za kranjski šolski okraj v Cerkljah v dan 16. julija je c. kr. okrajni šolski nadzornik gosp. Andrej Žumer zbranim gg. učiteljem med drugim priporočal, naj pri raznih volitvah sicer nastopijo povoljno kot volilci, ter oddajajo svoje glasove po svojem prepričanju; ogibljejo pa naj se vsakaterih agitacij. To so bile pametne, umestne besede. Kako pa so globoko segle v srce znanemu učitelju Grmeku od Sv. Lenarta nad Škofjo Loko, je pokazal koj pri banketu, ki je neposredno sledil konferenci. Ko so se bili navzoči namreč okrepčali z jedjo in pijačo, stopil je na dan z nekakim koledvanjem za podpise na nezaupnico, katera naj bi se poslala gosp. učitelju Fr. Jakliču, ker je „z drugimi kričači“ (se umé jako inteligentno izraz!) provzročil da se je zasedanje dež. zbora zaključilo. — Nezaupnice se po zdravem človeškem razumu pošiljajo takim, katerim se je poprej votiralo kako zaupanje. Kaj takega pa g. „profesor“ Grmek et tutti quanti njegovi gg. kolegi-somišljeniki krščansko-narodnim poslancem niso nikdar skazali, toraj so njihove nezaupnice popolnoma neopravičene. P. n. gg. kršč. narodni poslanci pa se tudi za take budalosti krvavo malo brigajo; kajti oni se lahko tešijo z zavestjo, da zastopajo v deželnem zboru ogromno večino taistih, ki s krvavimi žulji skladajo prispevke za — učiteljke plače!

Iz Kranja se poroča: V nedeljo 20. t. m. je daroval novo mašo tukajšnji rojak č. g. Janko Marenčič. Vkljub slabemu vremenu je počastilo g. novomašnika okrog 40 duhovnikov iz raznih oddaljenih krajev. Moško pevsko društvo „Kranj“ mu je priredilo krasno podoknico v soboto zvečer, a tudi pri novi maši so se gg. pevci pripadajoči temu društvu izredno odlikovali. Pripovedovalo se je, da tako lepega petja kakor ta dan ne pomnijo v Kranju.

Za Italijane. — Iz blažene Italije mora tržaška občina vsako leto plačevati ogromne troške. Te dni je namreč v tržaškem deželnem zboru poslanec Ravasini naglašal: L. 1896. sta avstrijska in italijanska vlada sklenili

pogodbo za recipročno brezplačno oskrbovanje bolnikov. Ako n. pr. v naši državi zbolí laški delavec plača naša država vse dotične stroške v bolnišnici. Tržaški deželni odbor se je že l. 1899. bavil s tem vprašanjem in prosil vlado, naj prevzame saj del stroškov za laške bolnike v Trstu. Občina pa od vlade ni dobila nobenega odgovora in je od 10. oktobra 1899. torej niti v treh letih, izdala za laške državljane 443.000 kron. Tako se z avstrijskim denarjem podpira laška irredenta.

Vabilo k XVII. redni veliki skupščini družbe sv. Cirila in Metoda v Ilirski Bistrici v četrtek, dne 7. avgusta 1902. leta. — Vspored: I. Sv. maša ob 1/2 10. uri v dekanijiški cerkvi. — II. Zborovanje ob 11. uri v hotelu „Ilirija“. — Po zborovanju skupni obed v hotelu „Ilirija“ ob 1. uri. Radi obeda se je udeležencem zglasiti do 5. avgusta z naslovom: Tvrdka Žnideršič & Valencič v Ilirski Bistrici. Kuvert brez vina stane 3 krone. — Odhod iz Ilirske Bistrice proti Ljubljani z brzovlakom ob 9. uri 27 min., s poštanim vlakom pa ob 6. uri 38 min. zvečer.

Iz Smlednika. Pisatelja dopisa „Iz Smlednika“, ki je bil dne 17. t. m. priobčen v „Slov. Narodu“, pozivljam, naj objavi svoje ime; dalje se bova pri sodnji zmenila. Da to tem preje stori, obljubim mu 100 kron nagrade, če svoje trditve tudi dokaže. Ako pa nima poguma podpisati svoje laži, imenujem ga najnesramnejšega obrekovalca in neznačajneža, ki ni vreden, da bi mu v obraz pljunil, še manj pa, da bi mu na njegove nesramne laži odgovarjal. — Vojteh Hybásek, kaplan.

Ubit duhovnik. V Makoljah je umrl kapelan č. g. Anton Miklič. Sedaj poročajo nekateri listi, da so ga pobili fantje, pristaši nemčurskega „Štajarca“. „Narod“ se seve poteguje za te fante.

Č. g. dr. Medved iz Maribora bo v nedeljo 3. avgusta pridigoval pri novi maši č. g. Kmeta pri sv. Petru v Ljubljani.

Dva shoda je priredila preteklo nedeljo katoliško narodna stranka. Shoda na Jesenicah, kjer je govoril dr. Šusteršič, se je udeležilo nad 1000 volivcev. Na dobro obiskanem shodu v Novem mestu pa sta govorila dež. poslanca dr. Krek in Dular. Navdušeni volivci so poslancem izrekli popolno zaupanje in odobravanje ter pokazali, da liberalnim spletkam niso pristopni.

Razne stvari.

Demonstracije na Francoskem. Po vseh francoskih deželah pojavljajo se velikanske demonstracije proti brezverski vladi, ki je ukazala zapreti redovne šole. Vlada se je zelo motila, če je mislila, da pojde vse gladko.

Češkega krščansko socijalnega kongresa na Velehradu se je udeležilo 133 delegatov, ki so zastopali 54 organizacij.

Kongres „svobodomislecev“ bode meseca septembra v Genfu. Oklic mrgoli napadov na katoliško vero.

Najnoveji roman nadporočnika Matačića. Kakor bo čitateljem še v spominu je bila v letošnjih delegacijah stavljena interpelacija do vojnega ministra, iz katerega vzroka je nadporočnik Gejza Matačić-Keglevič — ki je radi znane afere s princeso Koburško zaprt v kaznilnici v Möllersdorfu — strožje nadziran nego pa drugi kaznjenci? Sedaj pa dozna je „Wiener Allg. Zeitung“, da je do tega strožega nadziranja došlo radi najnovejšega romana nadporočnika Matačića. Matačić se je seznanil v vojaški kaznilnici v Möllersdorfu s tam uslužbeno podkantinerko, ki je soproga nekega uradnika na Dunaju. Skoro se je med gospo in kaznjencem razvilo ljubavno razmerje in je bilo Matačiću — radi velike svobode, ki jo je užival v kaznilnici — mogoče da je ljubimkoval neovirano. Ali kmalo je njen soprog na Dunaju izvedel o tem razmerju ter je uložil tožbo za ločitev zakona in sodišče je ustreglo tej tožbi. Tekom te pravde pa je prišlo tudi na dan, da je Matačić mogel svobodno občevati z vnajnim svetom ter da je od zunaj dobival obleko in delikatese in

celo denarja. Istotako je mogel tudi dopisovati in tako so prišla v javne novine in v delegacije tudi poznana objašnjenja v njegovi aferi. Tu je razlog, da Matačića sedaj strože nadzirajo, in da se je spremenila tudi uprava kaznilnice v Möllersdorfu. Dosedanjega upravitelja Matiča Dravdolskega, je zamenil stotnik A. Zabielski. To je torej povzročil najnoviji roman nadporočnika aMtačića.

„Gazeta ludova“ izšla je 7. julija t. l. v Pozanju. Razširila se je v 8000 izvodih med poljedelstvo. List izhaja kot glasilo nemškega socijalnodemokratskega strankarskega vodstva. Strankarsko vodstvo pravi, da je pričelo z izdajo novega lista za to, da konkurira „Gazeti Robotnički“, katero izdaja narodna socijalna demokratska poljska stranka.

Posebno senzacija vzbuja v Novi Zelandiji izvošček ženskega — spola! Nedavno si je ondi kupila neka odločna gospodična konje in voz in je začela konkurirati moškim izvoščekom. Ker je pa delala dobre kupčije, so jo iz maščevanja negalantni izvoščeki naznanili oblastem, da izvršuje svoj obrt brez privoljenja. Plačala je sicer kazni, a obrta pa ni pustila in nagaja in konkurira svojim rivalom na vse načine.

Na ljudski shod v Ljubljano!

Pozor! Pozor!

Prijatelj, ako hočeš najcenejše in najprišnejše vino piti, tedaj se potruji v gostilno na Francovo nabrežje, kjer ga toči

Josip Maček

po sledečih cenah: 9 x—27

Istrijansko, belo, liter po	28 kr.
Cviček	32 „
Bizelsko	36 „
Rebula	40 „
Refoško	48 „

Čez ulico točijo se zgoraj navedena vina pri litru 2 kr. ceneje.

Opozarjam Te pa posebno, da se tam dobi črni istrijanec po 24 kr. liter, kateremu je vsaka konkurenca izključena, bodisi po kakovosti ali po ceni.

Stavbeno, umetno in konstrukcijsko ključavničarstvo

Josip Weibl

nasl. tvrdke J. Spreitzer
Stomšekove ulice št. 4

priporoča sl. občinstvu in preč. duhovščini svojo

izborno urejeno delavnico

v kateri izdeluje 7 49—27

žično omrežje na stroj, obhajilne mize, ograje pri spomenikih in na mirodvoru, obmejno omrežje, vežna vrata umetno in preprosto izdelana, balkone, verande, paviljone, stolpne križe, štedilnike itd. itd.

Specijaliteta: Valjični zastori — Železne konstrukcije — Vodne sesalke Napeljevanje vodovodov.

Napravlja troškovnike in načrte po poljubnih risbah v različnih slogih in pošilja poštine prosto.

Vse poprave izvršuje najvestnejše in zanesljivo po najnižji ceni.

Cene so primerne solidnemu delu dokaj nizke.